

Odnos pojedinac – vlada u različitim političkim sustavima

Autorica: Anna Rabiega

TEMA

Usporedba propisa o građanskim slobodama i ljudskim pravima u demokratskim i nedemokratskim političkim sustavima.

KONTEKST

Plan aktivnosti namijenjen je skupini od najviše tridesetero mladih u dobi od šesnaest i više godina. Aktivnost se može provoditi na nastavnome satu povijesti (posebice uz obradu tema iz 20. stoljeća), društvenih znanosti, građanskoga odgoja i obrazovanja i srodnih predmeta ili tijekom radionica u školama prilikom obilježavanja važnih događaja ili datuma, poput Dana ljudskih prava.

CILJ

Učenici/sudionici stječu razumijevanje značenja i važnosti pojedinih građanskih sloboda i ljudskih prava.

ISHODI UČENJA

- Učenici/sudionici mogu navesti građanske slobode i ljudska prava koje je neophodno poštivati u demokratskim sustavima.
- Učenici/sudionici stječu razumijevanje i mogu navesti argumente povezane s načinima pravne (zakonske) zaštite građanskih sloboda i ljudskih prava u političkim sustavima sa svrhom njihova poštivanja i zaštite u praksi.
- Učenici/sudionici uče prepoznati znakove upozorenja stvarnih prijetnji demokraciji i ljudskim pravima.

POTREBNI MATERIJAL I OPREMA

Film/novine/članak/intervju/ulomak iz knjige koji predstavlja ekstremni primjer nedemokratskog državnog političkog uređenja.

Kratki ulomci koji opisuju funkcioniranje demokracije (materijal A).

Pregled aktivnosti (proces)

Trajanje: 90 minuta

PRVI DIO: 45 MINUTA

Uvod (20 min):

Nastavnik-ca/edukator-ica predstavlja učenicima/sudionicima ekstremni primjer totalitarnog/autoritarnog sustava (kratki film, novinski članak, ulomak iz knjige, intervju) – ništa previše opisno – tek pomalo neočekivano i iznenađujuće – kako bi pobudio/la zanimanje učenika za promišljanje o načinu nastanka takvoga političkoga uređenja te okolnostima koje ga čine mogućim.

Nakon predstavljanja materijala, nastavnik-ca/edukator-ica započinje kratku raspravu kako bi učenici/sudionici podijelili svoje početne dojmove o tome kako država može ograničiti prava pojedinaca te koji joj mehanizmi u tome pomažu, odnosno načinima na koje društvo može/treba reagirati na prikazana kršenja ljudskih prava. Kao primjer može poslužiti povijesni događaj države u kojoj žive učenici/sudionici, iako nastavnik-ca/edukator-ica može odabrati i neki drugi poznati međunarodni slučaj kršenja ljudskih prava povezan s civilnim društvom – npr. državni sukob.

Prosvjedi na Tiananmenskom trgu:

<https://www.youtube.com/watch?v=AgSjn2xmOC4>

(isječak iz The Dawn of the Eye: the History of Film and TV News, nastavak Global Eye (Embattled Witness): 1989. – 1997.)

<https://www.youtube.com/watch?v=umPVL4XuJoQ>

(Tiananmenski trg 25 godina kasnije, vijesti CNN-a)

<https://www.youtube.com/watch?v=kMKvxJ-Js3A>

(arhivski zapis: kineski vojnici pucaju na prosvjednike na Tiananmenskom trgu, vijesti BBC-ja)

<https://www.youtube.com/watch?v=VbKroPF3W5Q>

(dokumentarni film It happened in Tiananmen Square u produkciji televizijskog kanala „Al Jazeera“ English)

Sjeverna Koreja:

<https://www.youtube.com/watch?v=ufhKWfPSQOw>

(govor „U potrazi za slobodom – bijeg iz Sjeverne Koreje“, koji je održala Yeonmi Park na konferenciji međunarodne nevladine organizacije One Young World)

<https://www.youtube.com/watch?v=Gqvw0E2IQ4>

(intervju s Yeonmi Park, autoricom knjige In Order to Live: A North Korean Girl's Journey to Freedom)

https://www.youtube.com/watch?v=f3e_9CEFGs8

(Hyeonseo Lee opisuje svoje napore za bijeg iz Sjeverne Koreje)

Nacistička Njemačka:

<https://www.youtube.com/watch?v=WVUAIPMsZ60>

<https://www.youtube.com/watch?v=3RV14xFAFvg>

(videozapisi o životu mladih u nacističkoj Njemačkoj)

<https://www.youtube.com/watch?v=hC05SbnDRSc>

(odnos nacističkih politika prema ženama)

Kambodža:

<https://www.youtube.com/watch?v=3rtSZTVZVfs>

(dokumentarni film The Most Evil Man in History: Pol Pot)

<https://www.youtube.com/watch?v=yy8sw9pBJ6c>

(ispovijest bivšeg vojnika Crvenih Kmera koji se suočava se s prošlošću)

<https://www.youtube.com/watch?v=iAiDAGLclbY>

(dokumentarni film BBC Timewatch – Pol Pot: The Journey to the Killing Fields)

Rad u skupinama (20 min):

Učenici/sudionici se raspoređuju u skupine od najviše pet osoba (ukupno šest skupina).

Svaka će skupina dobiti kratki odlomak koji opisuje jedno od šest područja funkcionalne demokracije na primjeru imaginarne države Demokratije (materijal A):

- ljudska prava i, posebice, političke slobode, npr. pravo na zaštitu od mučenja,
- apsolutna kontrola (ograničenje privatnosti),
- državne ustanove,
- mediji,
- stranački sustav,
- obrazovanje, civilno društvo.

Svaka skupina ima zadatak pripremiti petminutno izlaganje usmjereno na određeno područje o uvjerljivom načinu na koji voditelj političke stranke može uzrokovati ukidanje demokratskoga sustava (pomoću argumentacije i primjera koji bi se mogli upotrijebiti u stvarnosti).

Predstavljanje rada skupina (30 min):

Predstavljanje rada skupina u obliku kratkih izlaganja.

Završni dio (20 min):

Učenici/sudionici uspoređuju zaključke i raspravljaju o njima. Navode što su naučili iz vježbe.

Nastavnik-ca/edukator-ica dijeli papiriće (npr. samoljepljive „post-it“ papiriće) u dvije boje. Učenici/sudionici na papiriće jedne boje zapisuju koja su korisna znanja i vještine stekli tijekom sata i stavljaju ih u „kovčeg“ (lijepe ih na ploču ispod natpisa „kovčeg“).

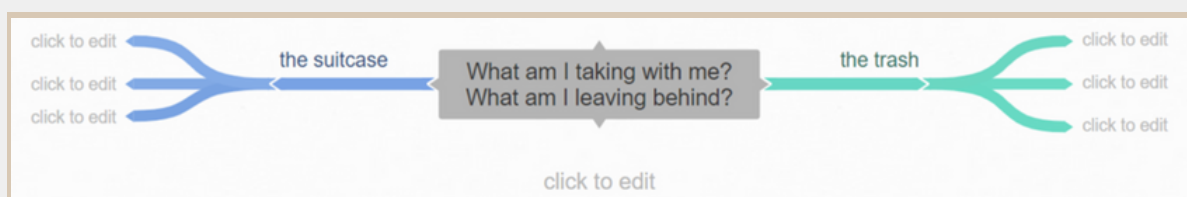
Učenici/sudionici na papiriće druge boje zapisuju što ih se, tijekom sata, nije dojmilo kao korisno ili zanimljivo i stavljaju ih u „smeće“ (ispod natpisa „smeće“ na ploči). Nastavnik-ca/edukator-ica čita dojmove učenika/sudionika - najprije sadržaj „smeća“, a potom „kovčega“.

ONLINE PRILAGODBA

Nastavna jedinica može se lako prenijeti u online obrazovno okruženje. Grupni rad trebao bi se provoditi korištenjem opcija poput Microsoft Teams soba ili alternativnih kanala za povezivanje studenata dodijeljenih svakoj grupi, gdje će učenici/sudionici raspravljati o temi i pripremiti izložbe. Učenici/sudionici također mogu pripremiti izložbe kao domaću zadaću (koristeći online kanal po vlastitom izboru za suradnju; izložbe također mogu biti unaprijed snimljene od strane studenata) i imati ih spremne za prezentaciju tijekom online nastave. Prezentacija grupnog rada jednostavno se obavlja online putem.

Završni dio može se provesti korištenjem online platforme za mapiranje, primjerice coggle.it. Nastavnik-ca/edukator-ica stvara Coggle dijagram (mapu uma) s dvije opcije – "kofer" (korisno znanje i vještine koje su studenti stekli tijekom nastave) i "smeće" (stvari koje studenti nisu smatrali korisnima) – i dijeli poveznicu s učenicima, koji dodaju svoje unos u odgovarajuće kategorije:

Coggle dijagram:

Nastavnik-ca/edukator-ica zatim čita refleksije učenika/sudionika o iskustvu i dopušta im da izraze svoje mišljenje.

DODATNA LITERATURA I IZVORI:

- Film „Sophie Scholl – Posljednji dani“ (Sophie Scholl: The final days) u režiji Marca Rothemunda
- Film „Polja smrti“ (The killing fields) u režiji Rolanda Jofféa
- Film „Život drugih“ (The Lives of Others) u režiji F. Henckel von Donnersmarcka
- Knjiga „Tisuću devedeset četvrta“ (Nineteen Eighty-Four) Georga Orwella (i njena filmska adaptacija „1984.“ u režiji M. Radforda)
- Knjiga „Čovjek protiv države“ (The man versus the state) Herberta Spencera, dostupna na: <http://www.econlib.org/library/LFBooks/Spencer/spnMvSCover.html>
- Knjiga „Pojedinačna prava i pogreške vlada“ (Individual Rights and Government Wrongs) Briana Phillipsa
- Članak „Usklađivanje pojedinačnih prava i vladinih interesa: Madisonova načela protiv prakse vrhovnog suda“ (Reconciling Individual Rights and Government Interests: Madisonian Principles Versus Supreme Court Practice) Davida L. Faigmana, dostupan na: https://repository.uchastings.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1868&context=faculty_scholarship

IDEJE ZA DOMAĆU ZADAĆU:

1. Treba li ograničiti politički pluralizam u demokratskom društvu? Zašto?
2. Opišite okolnosti u kojima bi moglo doći do sukoba osobnih sloboda i socijalne pravde. Koja bi se rješenja mogla primijeniti?
3. Koji oblici sudjelovanja građana u javnom životu, po vašem mišljenju, jamče najveći utjecaj i zašto?

Materijal A, na stranicama koje slijede:

LJUDSKA PRAVA

Iz „Ustava Demokratije“

Članak 3.

1. Sloboda i sigurnost osoba pravno su zaštićene.
2. Ostvarivanje ustavnih sloboda i prava može se ograničiti isključivo zakonom, samo kada je to neophodno, radi zaštite sigurnosti ili javnoga reda u demokratskoj državi, odnosno radi zaštite prirodnoga okoliša, zdravlja ili javnoga morala te sloboda i prava drugih osoba. Takva ograničenja ne smiju kršiti suštinu sloboda i prava.

Članak 23.

Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju niti okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. Tjelesno kažnjavanje je zabranjeno.

Članak 24.

1. Osobna nepovredivost i sigurnost zajamčene su svakoj osobi. Slobode se mogu oduzeti ili ograničiti isključivo u skladu s načelima i postupcima propisanim zakonom.
2. Svaka se osoba, lišena slobode, ima pravo žaliti sudu, koji će bez odgode odlučiti o zakonitosti lišenja slobode. O svakom se oduzimanju slobode mora odmah obavijestiti obitelj ili osoba koju imenuje osoba lišena slobode.

3. Svaka se uhićena osoba mora odmah, na njoj razumljiv način, obavijestiti o razlozima uhićenja. Uhićena će se osoba u roku od 48 sati od uhićenja predati sudu radi razmatranja njezinog slučaja. Uhićena će se osoba osloboditi, osim ako sud u roku od 24 sata od njene predaje sudu ne izda nalog za privremeno uhićenje s utvrđenim optužbama.

4. Sa svakom osobom lišenom slobode mora se postupati čovječno i mora se poštivati njeno dostojanstvo.

5. Svatko tko je nezakonito lišen slobode ili osuđen ima pravo na odštetu.

APSOLUTNA KONTROLA

Iz „Ustava Demokratije“

Članak 37.

Svatko ima pravo na zaštitu svog osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti te pravo na donošenje odluka o svom osobnom životu.

Članak 38.

Roditelji imaju pravo odgajati svoju djecu u skladu s vlastitim uvjerenjima.

Članak 39.

Svakoj se osobi jamči pravo na slobodu i privatnost komunikacije. Pravo na slobodu i privatnost komunikacije može se ograničiti isključivo u slučajevima i na način utvrđen zakonom.

Članak 40.

Svakoj se osobi jamči pravo na nepovredivost doma. Pretraživanje kuće, prostora ili vozila provodi se isključivo u slučajevima i na način utvrđen zakonom.

Članak 41.

1. Otkrivanje osobnih informacija može biti obvezno isključivo kada je propisano zakonom.
2. Tijela javne vlasti informacije o građanima stječu, prikupljaju i čine dostupnima isključivo u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za funkcioniranje pravne demokratske države.

Članak 43.

1. Svim se osobama jamči sloboda savjesti i vjeroispovijedi.
2. Sloboda vjeroispovijedi obuhvaća slobodu odabira i prihvaćanja vjere osobnim izborom te slobodu javnoga i privatnoga očitovanja vjere štovanjem, molitvom, sudjelovanjem i obavljanjem obreda ili poučavanjem. Sloboda vjeroispovijedi također obuhvaća posjedovanje svetišta i drugih mjesta bogoslužja radi zadovoljenja potreba vjernika te pravo pojedinaca na koristi od vjerskih službi gdje god se oni nalazili.
3. Roditelji imaju pravo na moralni i vjerski odgoj te poučavanje svoje djece u skladu s vlastitim uvjerenjima. Odredbe članka 38. stavka 1. primjenjuju se kada je to primjereno.

Članak 47.

Svakoj se osobi jamči sloboda javnog okupljanja i sudjelovanja u takvim okupljanjima. Te se slobode mogu ograničiti isključivo zakonom.

Članak 48.

1. Svakoj se osobi jamči pravo na slobodno udruživanje.
2. Zabranjena su udruživanja čije su svrhe ili aktivnosti u suprotnosti s Ustavom ili zakonima. O mogućnosti registracije i zabrani udruživanja uslijed takvih aktivnosti odlučuje sud.
3. Vrste udruživanja za koje je obvezna sudska registracija, postupak registracije i oblici nadzora takvih udruživanja utvrđeni su zakonom.

DRŽAVNE USTANOVE

Iz „Ustava Demokratie“

Članak 8.

Tijela javne vlasti djeluju na temelju i u skladu sa zakonom.

Članak 9.

1. Sustav vlade Republike Demokratie zasniva se na razdvajanju i ravnoteži nadležnosti između tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti.
2. Zakonodavnu vlast obavlja Parlament, izvršnu vlast obavljaju Predsjednik i Vijeće ministara Republike Demokratie, a sudsku vlast obavljaju sudovi i tribunali.

Članak 52.

Pravo sudjelovanja u referendumu i glasovanja na izborima za Predsjednika Republike Demokratie te parlamentarnih i zastupnika tijela lokalne uprave ima svaki građanin Demokratie koji je najkasnije do dana glasovanja navršio 18 godina.

Članak 51.

1. Građani imaju pravo na informacije o aktivnostima tijela javne vlasti i nositelja javne dužnosti. To pravo također obuhvaća zaprimanje informacija o aktivnostima nezavisnih gospodarskih i stručnih tijela te drugih osoba i organizacijskih jedinica koje obavljaju javne dužnosti i upravljaju državnom imovinom ili imovinom Državne riznice.
2. Pravo na informacije jamči pristup dokumentima i sudjelovanje u sjednicama državnih tijela javnih vlasti čiji se članovi biraju na općim izborima, a također obuhvaća mogućnost stvaranja zvučnih i video zapisa.
3. Prava iz stavka 1. i 2. ovoga članka mogu se ograničiti isključivo zakonom i to isključivo radi zaštite sloboda i prava drugih osoba te gospodarskih subjekata, javnog reda, sigurnosti ili važnih gospodarskih interesa Države.

Članak 55.

1. Svaka osoba ima pravo na pravično i javno suđenje pred nadležnim neovisnim i nepristranim sudom bez nepotrebnog odgađanja.
2. Radi očuvanja moralnosti, državne sigurnosti, javnoga reda te zaštite osobnoga života ili drugih značajnih osobnih interesa suđenje može biti izuzeto od javnosti. Presude se objavljuju javno.

Iz „Ustava Demokratie“

Članak 14.

Republika Demokratia jamči slobodu tiska i drugih sredstava javnog priopćavanja.

Članak 54.

- 1.Svim se osobama jamči sloboda izražavanja mišljenja te stjecanja i dijeljenja informacija.
- 2.Preventivna cenzura sredstava javnog priopćavanja i obveza odobravanja sadržaja tiska su zabranjeni. Zakoni mogu zahtijevati stjecanje dozvole za rad radijskih i televizijskih postaja.

Članak 113.

- 1.Vijeće za radio i televiziju štiti slobodu govora, pravo na pristup informacijama i očuvanje javnoga interesa u radijskim i televizijskim prijenosima.
- 2.Vijeće za radio i televiziju nadležno je za donošenje propisa i, u pojedinačnim slučajevima, donošenje odluka.

Članak 114.

- 1.Članove Vijeća za radio i televiziju imenuju Parlament i Predsjednik Republike.
- 2.Član Vijeća za radio i televiziju ne smije pripadati nijednoj političkoj stranci ni sindikatu niti sudjelovati u javnim aktivnostima nespojivim s dostojanstvom njegove funkcije.

Članak 115.

Načela i način rada Vijeća za radio i televiziju, njegov ustroj i detaljna načela za imenovanje njegovih članova utvrđuju se zakonom.

STRANAČKI SUSTAV

Iz „Ustava Demokratie“

Članak 17.

1. Republika Demokratia jamči slobodu osnivanja i djelovanja političkih stranaka. Političke stranke zasnivaju se u skladu s načelom dobrovoljnosti i ravnopravnosti građana Demokratie, a njihova je svrha demokratskim sredstvima utjecati na oblikovanje državnih politika.
2. Financiranje političkih stranaka je javno i podložno inspekciji.

Članak 19.

Političke stranke i druge organizacije čiji se programi temelje na totalitarnim metodama, uključujući one čiji programi ili aktivnosti zagovaraju rasnu ili nacionalnu netrpeljivost i uporabu sile u svrhu preuzimanja vlasti ili utjecaja na državnu politiku, kao i one koje vlastitu strukturu ili stjecanje članstva čuvaju tajnima, zabranjene su.

Iz „Ustava Demokratije“

Članak 78.

Nevladine organizacije (NVO) su dobrovoljna neovisna tijela ili organizacije koje djeluju sa svrhom ostvarenja neprofitnih ciljeva svojih osnivača i članova. Političke stranke ne smatraju se nevladinim organizacijama.

Članak 79.

1. Nevladine organizacije imaju pravo na slobodu izražavanja.
2. Nevladine organizacije slobodne su djelovati sa svrhom ostvarenja svojih ciljeva isključivo kada ni njihovi ciljevi ni sredstva njihova ostvarenja ne ugrožavaju zahtjeve demokratskog društva.

Članak 80.

1. Nevladine organizacije ne mogu biti pod upravom tijela javne vlasti.
2. Djelovanja ili propusti tijela javnih vlasti koji utječu na nevladine organizacije podliježu upravnoj reviziji, pri čemu nevladine organizacije imaju pravo na njihovo osporavanje pred nadležnim neovisnim i nepristranim sudom.

Članak 81.

1. Nevladine organizacije koje se smatraju pravnim subjektima imaju sva prava koja općenito imaju drugi pravni subjekti, a podložne su primjeni upravnih, građanskih i kaznenih zakonskih obveza i sankcija koje se općenito primjenjuju na pravne subjekte.
2. Pravni i fiskalni okvir koji se primjenjuje na nevladine organizacije treba poticati njihovo osnivanje i djelovanje.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sadržaj ovih materijala ne odražava službeno mišljenje Europske unije.
Za informacije i stavove izražene u ovim materijalima odgovoran je isključivo autor.